

شرح و تحلیل حقوقی - فقهی و ضمانت اجرای وکالت بلاعزل

یدالله ضرغام

دانشگاه غیر انتفاعی رسالت کرمان، Y.zargham1349@gmail.com

چکیده:

قانون مدنی ایران به تبعیت از مشهور فقهای شیعه شرط عدم عزل وکیل در ضمن عقد لازم را برای موکل الزام آور و لازم الوفا تلقی نموده است. با این وجود نظرات مخالفی نیز در این خصوص وجود دارد که بازگشت آن به نظر مشهور فقها و حقوقدانان درباره عدم لزوم وفا به شرط ترک فعل حقوقی و نیز اذنی بودن عقد وکالت است. در این نوشتار ضمانت اجرای عدم عزل وکیل مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است و پس از اثبات اذنی بودن عقد وکالت، حکم کلی این دسته از عقود که در آنها عقد اثباتاً و نفیاً متوقف بر اذن است بر عقد وکالت نیز تسری داده شده است. بنابراین موکل با عزل وکیل، اذن خود را نسبت به ادامه تصرفات وکیل منتفی ساخته و در نتیجه با وجود تخلف موکل از شرط عدم عزل، وکیل از وکالت عزل می‌گردد. از این رو، با وجود حرمت تکلیفی تخلف مزبور، برای این شرط می‌بایست ضمانت اجرای فقهی دیگری همچون جبران خسارات وارده و ابطال قرارداد اصلی را در نظر گرفت.

کلیدواژه‌ها: وکالت بلاعزل، شرط ترک فعل حقوقی، عقد اذنی، رابطه نمایندگی، استنباه در تصرف

مقدمه:

وکالت به عقدی گفته می‌شود که به موجب آن یکی از طرفین، طرف دیگر را برای انجام امری نایب خود می‌کند. این عقد با مرگ هر یک از طرفین یا استعفای وکیل یا عزل وکیل توسط موکل یا با جنون وکیل یا موکل پایان می‌یابد و از این حیث فرقی میان عقد وکالت بلاعزل یا عقد وکالت ساده وجود ندارد. عقد وکالت، عقدی جایز و به مفهوم نیابت، جانشینی و اذن است که یک سوی آن موکل و طرف دیگرش وکیل قرار دارد که برای انجام امری، نایب قرار می‌گیرد.

هم در ایجاد و هم در بقای عقد وکالت، وجود اراده مستمر ضروری است؛ بدین ترتیب، چنانچه عواملی مانند مرگ یا دیوانگی برای هر یک از طرفین پیش آید، اراده و اذن مزبور از بین خواهد رفت و موجبات انفساخ عقد فراهم می‌شود. طبق یکی از تقسیم‌بندی‌ها، وکالت را می‌توان به دو نوع ساده و بلاعزل تقسیم کرد، که در وکالت ساده، موکل می‌تواند هر وقت که بخواهد، وکیل را عزل کند، اما آن عقد وکالتی که این روزها زیاد در دفاتر اسناد رسمی برای ملک و خودرو تنظیم می‌شود، وکالت بلاعزل است. طبق ماده ۶۷۹ قانون مدنی موکل می‌تواند هر وقت بخواهد وکیل را عزل کند، مگر اینکه وکالت وکیل یا عدم عزل وکیل در ضمن عقد لازمی شرط شده باشد. در این حالت موکل دیگر حق عزل وکیل و فسخ وکالت را ندارد.

۱- وکالت بلاعزل به صورت جزیی و کلی امکانپذیر است:

بدیهی است بلاعزل بودن وکالت و اسقاط حق عزل یا استعفا، ماهیت آن را تغییر نمی‌دهد و آن را به عقدی لازم تبدیل نخواهد کرد و صرفاً موکل حق عزل وکیل را در مدت محدود یا نامحدود از خود ساقط می‌کند یا حق استعفای وکیل سلب شده است. حال با عنایت به مراتب فوق این پرسش مطرح می‌شود که آیا وکالت بلاعزل در امور جزیی امکان‌پذیر است یا در امور کلی؟ وکالت بلاعزل هم به صورت جزیی و هم به صورت کلی امکان‌پذیر است اما توصیه می‌شود افراد در امور جزیی وکالت بلاعزل بدهند و نه در امور کلی. همچنین حتماً مورد وکالت توسط طرفین با دقت مطالعه و بررسی شده و تنها همان موردی که طرفین مدنظر دارند در وکالت‌نامه قید شود.

همچنین در خصوص اینکه وکالت بلاعزل در صورت فوت موکل، به قوت خود باقی است یا خیر، طبق بند ۳ ماده ۶۷۸ قانون مدنی، عقد وکالت به موت یا جنون وکیل یا موکل مرتفع می‌شود و از این جهت بین وکالت مطلق و وکالت بلاعزل فرقی وجود ندارد؛ بنابراین اگر